

¹Универзитет Сингидунум,
Београд, Србија

Шпанија као туристичка дестинација годинама држи водеће место када су у питању светска туристичка кретања. Према подацима Светске туристичке организације, Шпанија се по броју међународних туриста 2015. године налазила на трећем месту, одмах иза Француске и САД-а. Шпанију је 2015. године посетило 68 милиона туриста, чија је укупна потрошња износила 57 милијарди америчких долара. Један од видова туризма, који је изузетно важан за развој туризма Шпаније, јесте верски туризам који представља потпуно другачију страну Шпаније, од оне која је свима блиска и добро позната, а то је Шпанија која се повезује са коридом, фламенком, плажама и туризмом мора и сунца или кратким градским одмором. Намера овог рада је да представи значај развоја верског туризма у Шпанији. Анализом и синтезом статистичких података, као и анализом мера које се спроводе, доћи ће се до закључка у којој мери верски туризам учествује у укупним туристичким кретањима и посетама Шпанији, као и то каква је перспектива развоја овог вида туризма. У раду ће бити приказани туристички најзанчајнији верски догађаји и то кроз три различита тематска вида туризма: манифестације и верски празници, ходочашћа и посете светим местима, црквама и катедралама.

ходочашће, верске манифестације, верски туризам, света места, тематски туризам.

Промена туристичке тражње с краја XX и почетка XXI века утицала је на промену туристичке понуде. Масовни туризам заменила су индивидуална путовања, а захваљујући интернету туриста самостално и независно организује своја путовања која постају чешћа и краћа јер савремени туриста тражи нове доживљаје и неоткривене дестинације, те туристички развијене земље појачано раде на стварању нових тема односно доживљаја око којих се формирају посебни туристички производи и различити темаски видови туризма (Јовановић, 2013). На подручју једне државе може се наћи велики број мањих туристичких дестинација, које су неретко међусобно повезане и утичу на разноликост понуде и на задовољење потреба савременог туристе.

е-пошта:
mmilovanovic@singidunum.ac.rs

Специфични видови туризма или туризам посебних интересовања односи се на сва туристичка путовања која су мотивисана посебним интересовањима туриста за појединим атракцијама и активностима као што су: култура, сеоски туризам, догађаји, фестивали, наутика, спортови, нетакнута природа, бање итд. (Унковић & Зечевић, 2009).

Наслеђе, веровања, посвећеност и традиција повезани су са културом, идентитетом, религиозним осећањем и вером, али и са одређеним туристичким производом (Cánoves, Romagosa, Blanco, & Proestley, 2012).

Путовања из религиозних разлога од давнина су била присутна. Туристи и верници су путовали на света места, обилазили споменике, цркве, катедрале и ишли на ходочашћа. Међутим, однедавно, велики број туриста независно од религиозног опредељења путује на одређену дестинацију чак и ако не жели да учествује у религиозном обреду. У том смислу, религиозни туризам има велики значај, јер се не односи само на вернике одређене религије, већ може укључити и све оне туристе који из културних разлога желе да посете одређено место или манифестацију.

Верски туризам је важан вид или врста културног туризма који у Шпанији има велики значај у укупним туристичким кретањима (Cánoves, Romagosa, Blanco, & Proestley, 2012). Богата историја Шпаније и вишевековно присуство и коегзистенција хришћанства, јудаизма и ислама оставило је видне трагове у култури, уметности, књижевности и бројним верским манифестацијама (Павловић-Самуровић & Солдатић, 1995).

У циљу разумевања значаја развоја верског туризма и његовог удела у укупним туристичким кретањима у Шпанији, најпре ће бити приказани тематски видови туризма Шпаније. Анализом и синтезом статистичких података добијених од Института за статистику Шпаније, биће дат тренутни приказ стања верског туризма у Шпанији, перспектива развоја верског туризма и како овај вид туризма утиче на разноликост туристичке понуде Шпаније.

ТЕМАТСКИ ВИДОВИ ТУРИЗМА ШПАНИЈЕ

Према подацима Светске туристичке организације (UNWTO, 2016) 2015. године у свету је остварен доходак од 1260 милијарди америчких долара од међународних туриста којих је било 1186 милиона. Европу је посетило 608 милиона туриста, односно 51% од укупног броја туриста, који су потрошили 451 милијарду америчких долара. То сврстава Европу на водеће место по броју међународних туриста.

Субрегион Јужне и Медитеранске Европе забележио је раст од 5%, а Шпанија која је туристички најразвијенија земља овог субрегиона, такође је забележила раст од 5%. Шпанија као туристичка дестинација представља другу најпосећенију земљу у Европи и трећу у свету. Пораст долазака међународних туриста у свету, који се наставља шесту годину за редом, није заобишао ни Шпанију коју је 2014. године посетило 64.9 милиона страних туриста, а 2015. године 68.2 (UNWTO, 2016.)

Извештај Светског економског форума, Шпанију као туристичку дестинацију према индексу конкурентности смешта на прво место са просечном оценом 5.4. Шпанија је и ове године у самом врху и то захваљујући високим оценама у следећим областима: културни и природни ресурси, инфраструктура, ваздушни саобраћај, снажна политика подршке развоја туризма (The Travel and Tourism Competitiveness Report, 2017).

Шпанија као туристичка дестинација некада је била најтраженија и напосећенија због тзв. туризма сунца и плажа. Градови попут Мадрида, Барселоне и Валенсије привлачили су туристе који су се одлучили на кратки градски одмор, али и оне који су путовали из културних разлога. Поред тога, у Шпанији је развијен вид туризма који се односи на наутику и крстарења, бањски туризам, винске туре, орнитолошки туризам, туризам спорих градова и споре хране, мрачни или дарк туризам, а последњих година као тражени видови све више се спомињу туризам пиринчаних поља и свињски туризам. Иако су мотиви путовања различити и сам број тематских видова туризма се мења и повећава, неки основни видови који се могу идентификовати у Шпанији су: културни туризам, еколошки, верски, здравствени, спортски, туризам сунца и плажа, снежни туризам, сеоски и пословни туризам... (Fernández Robin, Cea Valencia, Santander, & Melo Orrego, 2015). Туристe из готово целог света привлаче манифестације које могу бити религиозног и световног карактера, а у Шпанији су врло заступљене како у градовима, тако и у мањим местима.

Шпанија је претежно католичка земља у којој је пуних осам векова био присутан и врло доминантан ислам и то посебно на југу земље. Ислам, католичанство и јудаизам имали су значајан утицај у Шпанији, а као резултат тога присутне су бројне цркве, катедрале, џамије, и света места која сведоче о утицају ових религија. У наставку рада ће бити представљен верски туризам у Шпанији и три верски значајне дестинације, односно света места због којих туристи из целог света посећују Шпанију.

ВЕРСКИ ТУРИЗАМ У ШПАНИЈИ

Верски туризам као део културног туризма представља путовање из религиозних разлога. Постоји од давнина, али може се рећи да некада није подразумевао велики број туриста (Blackwell, 2007). О верском туризму као посебном виду туризма последњих година говори се све више и он због доласка великог броја међународних туриста, представља вид туризма који има велики значај у укупним туристичким кретањима. Поред тога, верски туризам има велики значај у очувању и промовисању народних обичаја, традиције и историје, с обзиром на то да се посећују места или верске манифестације које су постојале и пре неколико векова. За верски туризам јесте значајно одређено место, одређени светац, црква, катедрала или ходочашће, али не значи да ће сви туристи који посете одређену верску дестинацију доћи из верских разлога. Управо је ово значајно утицало на повећање броја међународних туриста. Путовања из верских разлога углавном укључују викенд или продужени викенд, а могу подразумевати и дужи боравак на неком светом месту или ходочашће које може трајати и неколико недеља (Rinschede, 1992). Једна од карактеристика путника који се одлучују на путовање из верских уверења је да остају лојални дестинацији у смислу да јој се враћају. У оквиру верског туризма може се направити разлика између три врсте путника, у зависности шта је оно што их мотивише и због чега се одлучују на верско путовање (Blackwell, 2007): путници који су више верници него туристи, путници који су подједнако и верници и туристи, путници који су више туристи него верници. Они могу бити припадници и других религија или атеисти, а посећују верско место из туристичких, а не религијских разлога. Верски туризам се може односити на три врсте путовања: ходочашћа, посете манифестацијама и посете светим местима.

У целом свету између 300 и 330 милиона туриста годишње посети место које има религијски карактер. То је у просеку 600 милиона путовања и од тога 40% се реализује у Европи. У Шпанији туристи који путују из верских разлога годишње потроше и до 30.000 милиона евра, што значајно утиче на БДП. Године 2014. доходак од верског туризма у Шпанији износио је 22.620 милиона евра, што је 2,17% БДП-а. Доходак од манифестација износио је 0,95% БДП-а. (Europa Press, 2016). У Шпанији су посећене и верске манифестације (Табела 1) којих има много и света места, катедрале, цркве, синагоге и џамије (Табела 2)

Табела 1. Манифестације и датум одржавања

Назив манифестације	Датум манифестације
Благослов Светог Антона	17.01.
Сретење	02.02.
Празник Свете Магдалене	март
Цветница (Цветна недеља)	седам дана пре ускрса
Велика недеља	цела недеља пред Ускрс
Свети Висенте Ферер	април
Ходочашће Санта Фаз	април
Свети Пруденсио	април
Мајски крстови	мај
Ходочашће у ел Росио	мај – јун
Телово	мај – јун
Девица Кармен	јул
Свети апостол Јаков	јул
Успење пресвете богородице	август
Кантадерас	септембар – октобар
Празник девице Пилар	октобар
Сви свети	новембар
Дан Алмудене	новембар
Зачеће	децембар
Рођење Исуса Христа	децембар

Извор: Аутор према подацима црквеног календара (Fiestas Religiosas)

Табела 2. Света места у Шпанији и њихова локација

Света места, цркве, катедрале	Место у коме се налазе
Палата (тврђава) хришћанских краљева	Кордоба
Катедрала Алмудена	Мадрид
Катедрала у Авили	Авила
Базилика Макарена	Севиља
Базилика Сан Висенте	Авила
Катедрала у Бургосу	Бургос
Катедрала у Кадису	Кадис
Сантијагов пут	Сантијаго де Компостела
Манастир Света Тереза	Авила
Базилика наше госпе Пилар	Сарагоса
Јеврејски квартал	Кордоба
Хиралда	Севиља
Саграда фамилиа (Света породица)	Барселона
Катедрала у Леону	Леон
Четири поруке	Авила
М-30 Џамија	Мадрид
Џамија у Кордоби	Кордоба
Џамија Христос де ла лус	Толедо
Monasterio de Ña Encarnación	Авила
Monasterio de Ña Encarnación	Мадрид
Monasterio de las descalzas Reales	Мадрид
Monasterio de San Juan de los Reyes	Толедо

Монсерат	Барселона
Црква Светог Клемента	Сеговија
Свети Франсиско Велики	Мадрид
Свети Исидро	Мадрид
Црква Свети Миљан	Сеговија
San Nicolás de Los Servitas	Мадрид
San Pedro el Leal	Мадрид
Свети Роман	Толедо
Манастир Света Паула	Севиља
Катедрала Сантијаго де Компостела	Снтијаго де Компостела
Свети Доминго ел Антигво	Толедо
Свети Тома	Толедо
Аквадукт у Сеговији	Сеговија
Катедрала у Сеговији	Сеговија
Катедрала у Севиљи	Севиља
Синагога у Кордоби	Кордоба
Синагога Санта Марија ла Бланка	Толедо
Синагога де Трансито	Толедо
Храм Дебод	Мадрид
Катедрала у Толеду	Толедо
Катедрала у Валенсији	Валенсија
Црква Вера Крус	Сеговија

Извор: Аутор према подацима сајта Света места (Sacred Sites, 2017.)

У наставку рада биће приказан Пут у Сантијаго де Компостелу, Велика недеља у Севиљи и Катедрала у Бургосу, као места која су изузетно важна за развој верског туризма у Шпанији и долазак међународних туриста.

Ходочашћа – Сантијагов пут

Ходочашће према дефиницији, представља путовање на које одлази верник, или група верника – ходочасници – који имају за циљ да посете неко свето место значајно за њихову вероисповест, док је ходочасник путник који из верских разлога посећује свето место (Ávila Granados, 2006). Пут у Сантијаго је постао најзначајнији туристички производ, не само у Шпанији, већ и у целој Европи (Cánoves Valiente & Blanco Romero, 2011). Сантијаго де Компостела

је град на северозападу Шпаније, престоница аутономне покрајине Галисије. Пут у Сантијаго представља једно од три највећа ходочашћа у оквиру хришћанства, поред Јерусалима и Рима. Ходочашће је верски ритуал који је заједнички за многе религије. Од IX века када је откривен гроб апостола Сантијага, који је одговоран за християнизацију Хиспаније, велики број ходочасника прошао је овим путем. Апостол Сантијаго сматра се заштитником Шпаније и Хиспанске Америке и његов дан се прославља 25. јула. Златним добом ходочашћа у Сантијаго се посебно сматрају XII и XIII век када је посебним документом од стране католичке цркве потврђена аутентичност свечевих моштију. Интересовање за овај ходочаснички пут велико је и данас. УНЕСКО је 1993. године прогласио град Сантијаго де Компостела и Сантијагов пут, Светском културном баштином.

Мапа 1. Руте до Сантијага де Компостеле

Извор: Pilgrim ways (Spain - France)

Сантијагов пут није сам себи циљ, већ само средство помоћу ког се долази до гроба апостола Сантијага. И не постоји један пут, већ више рута којима је могуће стићи до крајњег циља (Мапа 1).

Најпопуларнија рута којом се креће највећи број ходочасника је Француски пут (Мапа 1, љубичаста, плава и жута рута) који је Савет Европе прогласио Првим европским културним путем 1987. Овај пут је дуг око 780 км и има два полазишта из места Ронсеваљес у Навари и из места Сомпорт код Уеске (Ávila Granados, 2006). У оквиру Северног пута (Мапа 1, тамно плава и зелена рута) налази се Рута Алфонса II којим је на ходочашће ишао овај владар. Ова рута полази из Овиједа и пролази кроз Тинео, завршава у

Лугу, а дуга је 336 км (Rombo, 2009). Португалски пут (Мапа 1, бордо и љубичаста рута) је рута коју су обновила португалска и галисијска удружења деведесетих година прошлог века. Постоје две руте – кроз унутрашњост од Верина до Сантјага, дуга 143 км и обалска која има три различита полазишта из провинције Понтеведра (Camino de Santiago). Енглески пут (Мапа 1, црвена рута) је рута која свој назив дугује великом броју британских ходочасника који су се искрцавали у Ла Коруњи и потом настављали пут до галисијске престонице. Римски сребрни пут (Мапа 1, наранџаста рута) иде од Севиље, преко Мериде и Саморе, један од тежих путева, услед високих температура у Андалузији и Екстремадури, планинских

предела и недостатка смештајних и услужних капацитета (Camino de Santiago). Према подацима Канцеларије за пријем ходочасника (Oficina del

peregrino, 2017) број ходочасника у Сантјагу у последњих пет година константно се повећава (Табела 3 и Табела 4).

Табела 3. Број ходочасника од 2012–2016. године

Година	Број ходочасника
2012.	192.488
2013.	215.879
2014.	237.882
2015.	262.447
2016.	277.854

Извор: Аутор према подацима Канцеларије за пријем ходочасника (Estadísticas)

На ходочашће у Сантијаго може се ићи током целе године, али се највећи број ходочасника на пут упућује током јула и августа. Обично се на пут креће током Велике недеље и ходочашће се завршава у лето. Каже се да они ходочасници који желе да осете прави средњовековни осамљени укус религиозног путовања треба да одаберу зиму – тада је мало путника, смештајни објекти су празни, а цена коју треба да плате су киша, бласто и хладноћа (Pombo, 2009.).

Манифестације – Велика недеља у Севиљи

Севиља се налази на југу Шпаније. Она је главни град Андалузије и једно је од места које су туристички врло посећени и препознати у свету као значајна туристичка дестинација. Један од разлога су архитектура из маварског периода, али је Севиља и пре доласка Мавара била значајан културни центар (Sevilla: Alegría, gracia y encanto, 2017). Манифестација од изузетног значаја је Велика недеља која се у Севиљи обележава још од XVI века и ужива светску славу. Око 50 хиљада људи учествује у 58 процесија које су организоване у граду, док поједини међу њима носе иконе светаца на леђима. Процесије се одржавају сваког дана и ноћи. Свако братство излази из своје цркве и креће се својом путањом иако су сви у обавези да прођу званичном рутом која почиње у улици Кампана и завршава проласком братства кроз Катедралу. Након изласка из Катедрале поворка се враћа у своју цркву путем различитим од онога којим је дошла. Док процесије трају, са балкона се чују фламенко песме које пева народ док посматра поворке, у част икона које се проносе. Најважнији тренутак Велике недеље у Севиљи је јутро на Велики петак. Тада поворке братстава носе неке од најлепших икона као што је Христос Сведржитељ, Макарена итд. (Semana Santa de Sevilla, 2017). Велика недеља је све

Табела 4. Подаци о ходочасницима за 2016. годину

Година	2016.
Број ходочасника	277.854
Структура	М (51,84%) и Ж (48,16%)
Године	Од 30 – 60
Земља порекла	Шпанија 44,71%
Превозно средство	91,42% пешке

Извор: Аутор према подацима Канцеларије за пријем ходочасника (Estadísticas)

познатија прослава на глобалном нивоу и због тога привлачи многе туристе, били они верници или не, због осећаја заједништва и доживљених емоција које резултирају усхићењем код сваког посетиоца (Cánoves Valiente & Blanco Romero, 2011).

Табела 5. Број туриста у Севиљи од 2012–2016. године и број посетилаца Катедрале у Севиљи

Година	Број туриста	Број посетилаца Катедрале у Севиљи
2012.	1.866.052	1.325.749
2013.	1.937.501	1.301.944
2014.	2.087.701	1.434.444
2015.	2.307.018	1.581.238
2016.	2.353.835	1.676.833

Извор: Аутор према подацима Националног института за статистику Шпаније (INEbase / Servicios)

Према подацима Националног института за статистику Шпаније (Табела 5), примећен је константан пораст броја туриста у последњих пет година, како у самој Севиљи, тако и у Катедрали, са благим падом само током 2013. год. Због великог броја верника и туриста из целог света који посете Севиљу баш током Велике недеље, очекује се да ће се ова верска прослава наћи на листи Светске културне баштине УНЕСКА, за шта је поднешен захтев овој институцији (Semana santa patrimonio de la humanidad, 2017).

Свето место – Катедрала у Бургосу

Бургос је један од најлепших градова покрајине Кастиља и Леон. Основао га је 884. године гроф Дијего Порселос за време владавине краља Алфонса III. Бургос је најпрепознатљивији по Катедрали

која се налази се на тргу Санта Марија (La ciudad de Burgos, 2017). Њена изградња почела је 1221. и трајала до 1280. год, а у XV и XVI веку је реновирана и претрпела је значајне промене које су допринеле оригиналности њеног изгледа (Querol, 2010). Последња значајна рестаурација цркве извршена је у XVIII веку на Сакристији и Капели Санта Текла. Иако представља једно од најлепших дела готичке уметности, у њеној унутрашњости има декоративних ренесансних и барокних елемената (Catedral de Burgos). Катедрала у Бургосу је прва катедрала која је у Кастиљи подигнута по узору на француске катедрале из XIII века (Segovia Benito, 2017). У Катедрали у Бургосу налазе се велелепна дела чувених архитеката и вајара из породице Колонија, архитекте Хуана Ваљеха, вајара Хила де Силое, Родрига де ла Аје, сликара Алонса се Седана, Матеа де Сереса и многих других (Ordax, 1993). Проглашена је националним спомеником 1885. а од стране УНЕСКО је 1984. године проглашена спомеником Светске културне баштине и тако постала једина шпанска катедрала која је под заштитом УНЕСКО самостално, независно од историјског центра неког града. Катедрала у Бургосу током 2016. године повећала је број посетилаца за чак 6% у односу на претходну годину, захваљујући иницијативи Туристичке организације која је омогућила улазак у Катедралу, Музеј Ретабло, цркве Сан Хил и Сан Николас де Вари за само 8 евра (La Vanguardia, 2017).

Табела 6. Број туриста у Бургосу од 2012-2016. године и број посетилаца Катедрале у Бургосу

Година	Број туриста	Број посетилаца Катедрале у Бургосу
2012.	1.034.596	297.351
2013.	1.091.131	296.618
2014.	1.146.055	303.187
2015.	1.199.347	343.214
2016.	1.297.378	357.244

Извор: Аутори према подацима Туристичке организације Кастиље и Леона (Boletines de Coyuntura)

Према подацима Туристичке организације Кастиље и Леона, (Табела 6) у последњих пет година примећује се константан пораст броја туриста у граду Бургосу, као и самој Катедрали, са изузетком 2013. године када се бележи благи пад у броју посетилаца катедрале.

ЗАКЉУЧАК

У Европи се број верника смањује, али број туриста у верском туризму се повећава. То се може објаснити чињеницом да велики број туриста посећује верска места и објекте или одлази на ходочашћа из културних разлога. Слична тенденција је примећена и у Шпанији, у којој многе манифестације губе некадашњи верски и добијају световни карактер. Са друге стране, опет, видљиво је да је број туриста у градовима далеко највећи у доба одређене верске прославе, као што је то случај у Севиљи за време Велике недеље. Изузетно верски мотивисана су ходочашћа, на која највећи број туриста иде управо из религијских разлога, али том приликом посети и места која немају искључиво верски значај.

У Шпанији постоји 3.168 црквених непокретности, од тога 18 је проглашено за део Светске културне баштине од стране УНЕСКО. Од укупног броја објеката 78 су катедрале које изазивају велико интересовање верски мотивисаних туриста, али и оних који су привучени архитектонским лепотама тих грађевина. Те посете доносе значајне приходе који се даље улажу у туристичку понуду града па тако нпр. приходи од посете граду Бургосу и његовим знаменитостима се улажу у реновирање Катедрале, која ће 2021. године прославити осам векова свог постојања, и очекује се да ће се те године осетити значајан пораст у броју туриста, који је и у претходних пет година показао тенденцију раста.

Шпанија очекује даље повећање броја туриста који учествују у верском туризму, а посебно број ходочасника током 2017. године у Кантабрији, због прославе јубиларне године Caravaca de la Cruz у Liebana.

Сви подаци изнети у раду указују на чињеницу да верски туризам поседује велики потенцијал раста што директно утиче на пораст туристичке посете Шпанији. Та посета доводи и до пораста прихода земље који даље несумњиво доприносе укупном економском развоју читаве Шпаније.

ЛИТЕРАТУРА

- Ávila Granados, J. (2006). *El Camino de Santiago; Rutas de España*. Barcelona: Planeta.
- Blackwell, R. (2007). Motivations for Religious Tourism, Pilgrimage, Festivals and Events. U *Religious tourism and Pilgrimage Festivals Management* (35- 47). Oxfordshire: Cab International.
- Boletines de Coyuntura*. (n.d.). Преузето април 4. 2017. ca Portal Oficial de Turismo de la Junta de Castilla y León: <http://www.turismocastillayleon.com/es/espacio-profesionales/boletines-coyuntura>.
- Camino de Santiago*. (n.d.). Преузето мај 20. 2017. ca <https://turismoreligiosoen-espana.wordpress.com/>: <https://turismoreligiosoen-espana.wordpress.com/peregrinaciones-religiosas/camino-de-santiago/>.
- Cánoves Valiente, G., & Blanco Romero, A. (2011). Religious tourism in Spain: the goos that laid the golden egg? An old tradition versus an emerging form of tourism. *Cuadernos de Turismo* (1021-1028). Murcia: Universidad de Murcia.
- Cánoves, G., Romagosa, F., Blanco, A., & Proestley, G.K. (2012). Religious tourism and sacred places in Spain: old practices, new forms of tourism. *International Journal of Tourism Anthropology*, Vol. 2, No. 4, 282-298.
- Catedral de Burgos*. (n.d.). Преузето мај 20. 2017. ca www.asturnatura.com: <https://www.asturnatura.com/turismo/catedral-de-burgos/3053.html>.
- Europa Press*. (2016). Преузето март 31. 2017. ca Europa Press: <http://www.europapress.es/turismo/nacional/noticia-turismo-religioso-espana-aporta-217-pib-20161226085943.html>.
- Fernández Robin, C., Cea Valencia, J., Santander, P., & Melo Orrego, R. (2015). Turismo de intereses especiales: Investigación de mercado sobre las motivaciones desde la perspectiva del cliente. *Revista Internacional Administración y Finanzas*, 51-68.
- Fiestas Religiosas*. (n.d.). Преузето мај 11. 2017. ca I Calendario: <http://icalendario.net/fiestas-religiosas/>.
- INEbase / Servicios. (n.d.). Преузето мај 12. 2017. ca Instituto Nacional de Estadística : http://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/categoria.htm?c=Estadistica_P&cid=1254735570703.
- Јовановић, В. (2013). *Тематски туризам*. Београд: Универзитет Сингидунум.
- La ciudad de Burgos*. (2017). Преузето мај 11. 2017. ca Ayuntamiento de Burgos: <http://www.aytoburgos.es/archivos/turismo-en-burgos/articulo/documentos/burgos.pdf>.
- La Vanguardia*. (2017). Преузето мај 25. 2017. ca La Vanguardia: <http://www.lavanguardia.com/vida/20170114/413367835740/la-catedral-de-burgos-aumenta-las-visitas-un-6-con-357497-turistas-en-2016.html>.
- Oficina del peregrino*. (2017). Преузето мај 18. 2017. ca www.oficinadelperegrino.com: <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas/>.
- Ordax, S. A. (1993). *La Catedral de Burgos*. Burgos: Edilesa.
- Павловић-Самуровић, Л., & Солдатић, Д. (1995). *Шпанска књижевност 1*. Београд: Нолит.
- Pombo, A. (2009). *Guía del Camino de Santiago para peregrinos exigentes*. Madrid: Anaya Touring Club.
- Querol, M. Á. (2010). *Manual de Gestión del Patrimonio*. Cultural. Akal.
- Rinschede, G. (1992). Forms of religious tourism. *Anal of Tourism Research*, vol.9, no. 1, 51-57.
- Sacred Sites. (2017). Преузето март 30. 2017. ca Sacred Destinations: <http://www.sacred-destinations.com/spain/sacred-sites>.
- Segovia Benito, P. (2017). *Catedral Burgos*. Преузето мај 17. 2017 ca mupart.uv.es: <http://mupart.uv.es/ajax/file/oid/123/fid/126/LA%20CATEDRAL%20DE%20BURGOS.pdf>.
- Semana Santa de Sevilla*. (2017). Преузето мај 18. 2017. ca Spain.info: http://www.spain.info/es-que-quieres/agenda/fiestas/sevilla/semana_santa_de-sevilla.html.
- Semana santa patrimonio de la humanidad*. (2017. април 11). Преузето мај 20. 2017 ca www.eltitular.es: <http://www.eltitular.es/semana-santa-patrimonio-de-la-humanidad/>.
- Sevilla: "Alegría, gracia y encanto"*. (2017). Преузето фебруар 21. 2017. ca Todo sobre España: <http://www.red2000.com/spain/sevilla/1sevilla.html>.
- Spain-France. (n.d.). Преузето фебруар 11. 2017. ca Pilgrim ways: <https://www.pilgrimways.org/spain-france>.
- The Travel and Tourism Competitiveness Report 2017*. (2017). Преузето мај 5. 2017. ca World Economic Forum: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf.
- Унковић, С., & Зечевић, С. (2009). *Економика туризма*. Београд: Економски факултет.
- UNWTO. (2016). *Tourism highlights*, 2-6.

THEMATIC TOURISM IN SPAIN - RELIGIOUS TOURISM

Abstract:

Regarding global tourism trends, Spain has been holding the top position as a tourist destination for years. According to the data of the World Tourism Organization, Spain was the third most visited country in the world in 2015, following France and the USA. In 2015, 68 millions of tourists visited Spain, spending 57 billion of US dollars. Religious tourism, as one of the tourism forms, is of extreme importance for the tourism development of Spain. It shows a completely different side of Spain, which is renowned for corrida, flamenco, beaches, sea and sun tourism, or a city break. The purpose of this paper is to present the importance of religious tourism development in Spain. The analysis and synthesis of the statistical data and the analysis of the implemented government measures bring us to a conclusion to what extent religious tourism participates in total tourism trends and visits to Spain, as well as to perspectives for development of this type of tourism. The paper also presents the most important religious events, in terms of tourism, through three different thematic forms: manifestations and religious holidays, pilgrimages and visits to holy places, churches and cathedrals.

Keywords:

pilgrimage, religious manifestations, religious tourism, holy places, thematic tourism.